

Michał Smoczyk

**NOWE STANOWISKA *HILDENBRANDIA RIVULARIS* (LIEBM.)
J. AGARDH (RHODOPHYTA) W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM**

**New localities of the red alga *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.)
J. Agardh (Rhodophyta) in Lubuskie Province**

Hildenbrandia rzeczna *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.) J. Agardh jest słodkowodnym krasnorostem, tworzącym charakterystyczne skorupiaste plechy w postaci purpurowego nalotu na kamieniach zanurzonych w wodzie (Starmach 1977, Eloranta et al. 2011). Gatunek ten związany jest przede wszystkim z czystymi (od oligo- do eutroficznych) wodami płynącymi, o dużej przewodności i bogatymi w wapń, rzadziej notowany był w jeziorach (Eloranta i Kwadrans 2004, Żelazna-Wieczorek i Ziułkiewicz 2008). W Polsce posiada rozproszone stanowiska na niżu i terenach podgórskich, w ostatnich latach gatunek ten został wykazany również z centralnej Polski (Żelazna-Wieczorek i Ziułkiewicz 2008). Z terenu Ziemi Lubuskiej podawane są stanowiska m.in. z doliny rzeki Pliszki (Król 1987, Wołejko i Stańko 1998), z jej odcinka między Jeziorem Wielicko a Sądownem (obserwacje własne 2009) oraz Łagowsko-Sulęcińskiego Parku Krajobrazowego z rzeki Łagowa i Jeziora Łagowskiego (Maciantowicz i Jermaczek 2004). Z powodu swojej rzadkości występowania i własności wskaźnikowych dla wód czystych, gatunek ten został objęty ścisłą ochroną gatunkową w Polsce (Rozporządzenie 2012). Jest również umieszczony na Czerwonej Liście glonów zagrożonych w Polsce (Siemińska et al. 2006) z kategorią narażony na wyginiecie (V).

W latach 2009-2011 znaleziono dwa nowe stanowiska *H. rivularis* na Ziemi Lubuskiej w mezoregionie Równina Torzymska, oba zlokalizowane są w dolinie rzeki Ilanki w jej środkowym biegu.

1. ATPOL **AD04** – N52° 18' 38,40" E14° 49' 10,75" (WGS-84), 55 m n.p.m., rzeka Ilanka między Rzepinkiem a Nowym Młynem, dość licznie na płytko zanurzonych pod powierzchnią wody małych i średnich kamieniach (plechy o powierzchni przeciętnie kilkunastu do kilkudziesięciu cm²) na odcinku 50 m rzeki, dno na tym odcinku rzeki jest piaszczysto-kamieniste, ocienione lasem łęgowym, głębokość wody 0,2-0,5 m, szerokość koryta rzeki 5,0-6,0 m, nurt wartki o dużym przepływie.

2. ATPOL **AD05** – N52° 22' 07,05" E14° 55' 13,02" (WGS-84), 75 m n.p.m., strumień Cierniczka (prawobrzeżny dopływ Ilanki), około 1,1 km na N od Grodziska i ujścia do Ilanki, między młynem Rojek koło Wystoku a Starościnem, gatunek występuje w płytkich kamienistych miejscach o szybkim przepływie na odcinku około 400 m cieku i w ujściowym odcinku jego niewielkiego lewobrzeżnego dopływu koło tzw. Mostu Lubowskiego, dno na tym odcinku jest piaszczysto-kamieniste lub żwirowo-kamieniste, koryto ocienione lasem o charakterze grądu niskiego (ryc. 1a), głębokość wody 0,1-0,3 m, szerokość koryta strumienia 2,0-3,5 m; plechy o powierzchni od kilku do stu kilkudziesięciu cm² (przeciętnie kilkanaście

Ryc. 1. *Hildenbrandia rivularis* w strumieniu Cierniczka: a – widok ogólny stanowiska; b – plechy na kamieniu; c – komórki wegetatywne plechy widziane z góry, pasek skali = 50 µm (fot. M. Smoczyk 12.2011).

Fig. 1. Locality of *Hildenbrandia rivularis* in Cierniczka stream: a – general view of the locality; b – thalli growing on a stone; c – vegetative cells of the thallus seen from the top, scale bar = 50 µm (photo by the author, 12.2011).

cm²) na kilkudziesięciu dużych głazach i mniejszych kamieniach płytko zanurzonych pod powierzchnią wody (ryc. 1b-c).

Nowo znalezione stanowiska uzupełniają obraz rozmieszczenia *H. rivularis* na Ziemi Lubuskiej i są pierwszymi danymi dotyczącym jej występowania z doliny rzeki Iłanki. Istnieje również duże prawdopodobieństwo odkrycia w przyszłości następnych stanowisk tego gatunku na pojezierzach województwa lubuskiego.

LITERATURA

- ELORANTA P., KWANDRANS J. 2004. Indicator value of freshwater red algae in running waters for water quality assessment. *Oceanol. Hydrobiol. Stud.* 33(1): 47-54.
- ELORANTA P., KWANDRANS J., KUSEL-FETZMANN E. 2011. Rhodophyta and Phaeophyceae. In: B. BÜDEL, G. GÄRTNER, L. KRIENITZ, H.R. PREISIG, M. SCHAGERL (Eds.). *Süßwasserflora von Mitteleuropa*. Bd. 7. *Freshwater Flora of Central Europe*. Vol. 7. Spektrum Akademischer Verlag, Heidelberg.
- KRÓL S. 1987. Nowe stanowisko *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.) I. Ag. w Krainie Wielkopolsko-Kujawskiej w rzece Pliszcze. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.* 38: 181-182.
- MACIANTOWICZ M., JERMACZEK D. 2004. Buczyny Łagowsko-Sulęcińskie. Europejskie dziedzictwo przyrodnicze. Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- ROZPORZĄDZENIE 2012. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. *Dz. U.*, poz. 81: 1-27.
- SIEMIŃSKA J., BAŃKA M., DZIEDZIC J., GĄBKA M., GREGOROWICZ P., MROZIŃSKA T., PEŁECHATY M., OWSIANNY P.M., PLIŃSKI M., WITKOWSKI A. 2006. Red list of the algae in Poland. Czerwona lista glonów w Polsce. In: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA, Z. SZE-

- ŁĄG (Eds.). Red list of plants and fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków: 35-52.
- STARMACH K. 1977. Phaeophyta – Brunatnice, Rhodophyta – Krasnorosty. Flora słodkowodna Polski 14. Polska Akademia Nauk, PWN. Warszawa-Kraków.
- WOŁĘJKO L., STAŃKO R. 1998. Doliny Ilanki i Pliszki jako ostoje bioróżnorodności. Wyd. Lubuskiego Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- ŻELAZNA-WIECZOREK J., ZIUŁKIEWICZ M. 2008. *Hildenbrandia rivularis* (Rhodophyta) in Central Poland. Acta Soc. Bot. Pol. 77(1): 41-47.

Summary

In 2009-2011 two new localities of the freshwater red alga *Hildenbrandia rivularis* (Liebm.) J. Agardh in Lubuskie province was found. Both are located in the River Ilanka valley in Równina Torzymska region, the first in the River Ilanka between Rzepin and Nowy Młyn (ATPOL grid AD04), and the second in a small stream Cierniczka, 2.2 km SW of Wystok village (AD05).

Adres autora:

Michał Smoczyk
ul. Wojska Polskiego 30/5
69-110 Rzepin
e-mail: msmoczyk@biol.uni.wroc.pl

Artur Pliszko

NOWE DANE DOTYCZĄCE WYSTĘPOWANIA TURZYCY OŚCISTEJ *CAREX ATHERODES* SPRENG. W PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ POLSCE

New data concerning the occurrence of wheat sedge *Carex atherodes* Spreng. in NE Poland

Carex atherodes Spreng. (= *C. aristata* R. Br.) z rodziny turzycowatych *Cyperaceae* ma szeroki, dysjunktywny zasięg ogólny. Występuje zarówno w Europie, Azji, jak i Ameryce Północnej. Należy do grupy właściwej cyrkumborealnego podelementu geograficznego (Zajac i Zajac 2009). W Polsce jest gatunkiem rzadkim, znanym z nielicznych, rozproszonych stanowisk, głównie z północno-zachodniej części kraju (Zajac i Zajac 2001). Zasiadla najczęściej przybrzeżne i nadbrzeżne strefy śródlądowych wód stojących, jak i płynących, typowe dla zbiorowisk szuwarów z rzędu *Phragmitetalia* (Matuszkiewicz 2008). W niektórych regionach występuje z dużą obfitością, tworząc nawet własny zespół *Caricetum aristati* (Ćwikliński 1986). Doniesienia o nowych stanowiskach gatunku na terenie Polski pojawiają się rzadko (Kucharski i Pisarek 1999, Więclaw i Ciaciura 2005).

Fot. 1. Zarośla *Carex atherodes* Spreng. w dolinie rzeki Jarki, 14.09.2011. Fot. Artur Pliszko.
Fot. 1. Overgrow of *Carex atherodes* Spreng. in the Jarka river valley, 14.09.2011. Photo by Artur Pliszko.

Fot. 2. Owocujące pędy turzycy ościstej *Carex atherodes* Spreng., 14.09.2011. Fot. Artur Pliszko.
Fot. 2. Fruiting stems of *Carex atherodes* Spreng., 14.09.2011. Photo by Artur Pliszko.

Carex atherodes nie podlega ochronie prawnej w Polsce, jednakże w skali kraju jest gatunkiem narażonym na wymarcie (Kaźmierczakowa i Zarzycki 2001, Zarzycki i Szela 2006). W Wielkopolsce ma status gatunku zagrożonego wyginięciem (Jackowiak et al. 2007).

W Polsce północno-wschodniej *Carex atherodes* była notowana sporadycznie: na Pojezierzu Mazurskim, w miejscowości Nowa Wieś koło Olsztyna (Olesiński 1965) oraz na Pojezierzu Litewskim, w Puszczy Rominckiej, w rezerwacie Żytkiejmska Struga (Olesiński 1962, Pawlikowski i Jarzombkowski 2010).

W 2011 roku odkryto kolejne stanowisko *Carex atherodes* w makroregionie Pojezierza Litewskiego, zlokalizowane w północno-zachodniej części Pojezierza Zachodniosuwalskiego (Kondracki 2002). Stanowisko położone jest nad rzeką Jarką, w odległości około 1 km na północ od wsi Borkowiny, w gminie Kowale Oleckie, w województwie warmińsko-mazurskim. Zgodnie z siecią kwadratów ATPOL (Zajac 1978) nowe stanowisko mieści się w kwadracie FA95. Współrzędne geograficzne stanowiska N 54°12'31" E 22°26'56".

Carex atherodes tworzy tutaj liczne, kilkuarowe skupienia nad brzegami Jarki i rowów melioracyjnych, połączonych z korytem rzeki (fot. 1). Towarzyszy jej przede wszystkim trzcina pospolita *Phragmites australis* oraz kilka dość rzadkich gatunków roślin dwuliściennych: wielosił błękitny *Polemonium coeruleum*, przetacznik długolistny *Veronica longifolia* i krwawnik kichawiec *Achillea ptarmica*. Pomimo, że stanowisko odkryto we wrześniu, niektóre pędy *Carex atherodes* posiadały jeszcze dojrzałe pęcherzyki (fot. 2). Obecnie teren nadrzeczny jest nieużytkowany, aczkolwiek rośliny nadbrzeżne zostały na niektórych odcinkach skoszone (w bardzo wąskim pasie), umożliwiając człowiekowi dostęp do rzeki. W celu dokładnego oszacowania zagrożeń dla nowo odkrytej populacji niezbędny jest monitoring.

Turzyca oścista należy do najrzadszych gatunków roślin naczyniowych, występujących na terenie Pojezierza Zachodniosuwalskiego i powinna być uwzględniona w przyszłości w regionalnej czerwonej liście roślin. Nowe stanowisko zasługuje na ochronę w postaci użytku ekologicznego, zwłaszcza że występuje na nim dość licznie wielosił błękitny – roślina prawnie chroniona, wymagająca ochrony czynnej.

LITERATURA

- ĆWIKLIŃSKI E. 1986. Rejon obfitego występowania *Carex aristata* R. Br. w województwie szczecińskim i nowy zespół *Caricetum aristati*. *Fragm. Flor. et Geobot.* 29(3-4): 393-400.
- JACKOWIAK B., CELKA Z., CHMIEL J., LATOWSKI K., ŻUKOWSKI W. 2007. Red list of vascular flora of Wielkopolska (Poland). *Biodiv. Res. Conserv.* 5-8: 95-127.
- KAŹMIERCZAKOWA R., ZARZYCKI K. (Eds.) 2001. Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- KONDRACKI J. 2002. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KUCHARSKI L., PISAREK W. 1999. Nowe stanowisko *Carex atherodes* (Cyperaceae) i *Caricetum aristati* w Polsce Środkowej. *Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica* 6: 298-301.
- MATUSZKIEWICZ W. 2008. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- OLESIŃSKI L. 1965. Stanowisko turzycy ościstej – *Carex aristata* R. Br. w Nowej Wsi koło Olsztyna. *Zesz. Nauk. WSR Olszt.*, 19(395): 189-191.
- OLESIŃSKI L. 1962. Nowe stanowisko *Carex aristata* R. Br. w Polsce. *Fragm. Flor. Geobot.* 8(4): 413-416.
- PAWLIKOWSKI P., JARZOMBKOWSKI F. 2010. Torfowiska Puszczy Rominckiej. In: A. OBIDZIŃSKI (Ed.). *Z Mazowsza na Wileńszczyznę. Zróżnicowanie i ochrona szaty roślinnej pogranicza Europy Środkowej i Północno-Wschodniej*. Polskie Towarzystwo Botaniczne – Zarząd Główny, Warszawa: 390-407.

- WIĘCŁAW H., CIACIURA M. 2005. Stanowiska *Carex atherodes* (Cyperaceae) na Pojezierzu Zachodniopomorskim. *Fragm. Flor. et Geobot. Pol.* 12(2): 249-257.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. *Wiad. Bot.* 22(3): 145-155.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (Eds.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC M., ZAJĄC A. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K., SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. In: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA, Z. SZELĄG (Eds.). Red list of plants and fungi in Poland. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 11-20.

Summary

Carex atherodes Spreng. has a large Circum-Boreal distributional type, but is a very rare and vulnerable species in Poland. In 2011 the plant was recorded in the Zachodniosuwalskie Lakeland near Borkowiny village in the Jarka river valley (ATPOL square: FA95). New locality deserves conservation as an ecologically beneficial land and in the future the species should be included in the regional red list of plants.

Adres autora:

Artur Pliszko
Zakład Taksonomii Roślin, Fitogeografii i Herbarium
Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego
ul. Kopernika 27
31-501 Kraków
e-mail: arturpliszko@wp.pl

Bartosz Piwowski

NOWE STANOWISKO ŚNIEŻYCHKI PRZEBIŚNIEGA *GALANTHUS NIVALIS* L. NA WYŻYNIENIE MAŁOPOLSKIEJ

New locality of snowdrop *Galanthus nivalis* L. in the Małopolska Upland

Galanthus nivalis L. czyli śnieżyczka przebiśnieg należący do rodziny *Amaryllidaceae* to jeden z najwcześniej kwitnących polskich geofitów. Jego kwiaty przypominające białe dzwonki oraz żywozielone cebulowate liście stały się symbolem wiosny. Atrakcyjny wygląd tej rośliny spowodował, iż wiele stanowisk w Polsce ma charakter synantropijny. Cebulki pozyskiwane są z naturalnych stanowisk i ponownie wsadzone do przydomowych ogródków. *G. nivalis* występuje najczęściej w wilgotnych, zacienionych i żyznych lasach liściastych, głównie bu-

kowych (związek *Fagion sylvaticae*) (Piękoś-Mirkowa i Mirek 2003). Spotykany jest także w łąkach na skrzydłach dolin rzecznych, a nawet na łąkach przylegających do lasów (strefa ekotonowa). Ze względu na preferowane specyficzne warunki siedliskowe, śnieżyczka przebiśnieg w Polsce jest objęta ścisłą ochroną gatunkową (Rozporządzenie.....), znajduje się także na wielu regionalnych czerwonych listach, w tym Wyżyny Małopolskiej jako gatunek narażony na wymarcie – kat. VU (Bróż i Przemyski 2009).

W Polsce naturalne stanowiska tego gatunku wyraźnie grupują się w południowej części kraju, w pasie Wyżyn Południowopolskich oraz w pasie gór (Karpāt i Sudetów) (Zając i Zając 2001). Zgodnie z opracowaniem Zając i Zając (2009) przebiśnieg należy do podelementu europejsko-umiarkowanego południowego oraz elementu śródziemnomorskiego północnego.

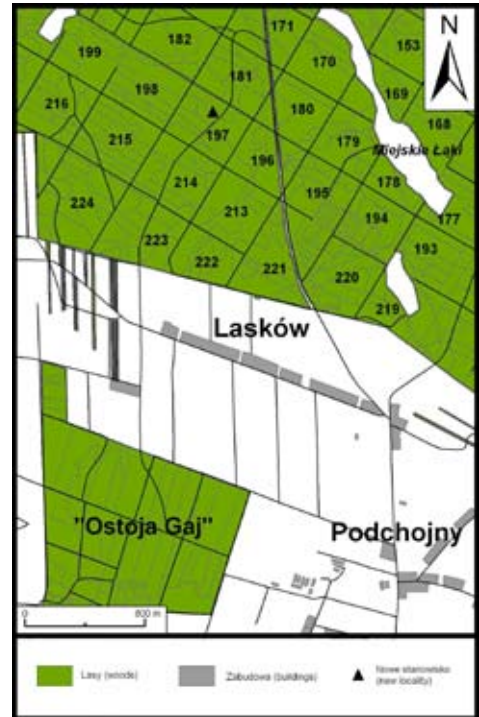
Z Wyżyny Małopolskiej *G. nivalis* podawany był głównie z rejonu Gór Świętokrzyskich oraz terenów przyległych (Bróż i Przemyski 1987, 1989, Bróż 1977, 1981). Do tej pory, nie stwierdzono stanowisk przebiśniega w innych częściach badanego obszaru (Zając i Zając l.c.). Nowo odkryte stanowisko jest obecnie jedynym znanym stanowiskiem *G. nivalis* w Niecce Nidziańskiej, a zarazem jest to nowy gatunek we florze tego makroregionu!

Podczas badań terenowych prowadzonych na Płaskowyżu Jędrzejowskim (Niecka Nidziańska) (Kondracki 2002) w marcu 2011 r. stwierdzono nowe stanowisko *Galanthus nivalis*. Położone jest ono ok. 6 km na N od Jędrzejowa, w lasach należących do Nadleśnictwa Jędrzejów (leśnictwo Lasków, oddz. 197a). Zgodnie z założeniami metodycznymi ATPOL (Zając 1978) nowe stanowisko przebiśniega zlokalizowane jest w kwadracie EE 9210 (2,5 x 2,5 km).

Dla pełniejszej charakterystyki fitocenozy wykonano zdjęcie fitosocjologiczne, zamieszczone poniżej.

Data 22.03./18.06.2011 r.; GPS: 50°42'09.43N/20°16'46.21E; wys. 234 m n.p.m. Nadl. Jędrzejów, leśn. Lasków, oddz. 197a. Niedaleko drogi p.poż., przy strumieniu.

Pokrycie warstwy: A1 – 40%; A2 – 10%; B – 80%; C – 80%; D – 20%; **A1:** *Pinus sylvestris* 2, *Alnus glutinosa* 1, *Fraxinus excelsior* 1, *Ulmus laevis* +. **A2:** *Fraxinus excelsior* 1. **B:** *Corylus avellana* 4, *Padus avium* 2, *Cornus sanguinea* 1, *Ribes spicatum* 1, *Crataegus monogyna* +, *Frangula alnus* +. **C:** *Galanthus nivalis* 2. **Ch.All. Alno-Ulmion:** *Padus avium* 1, *Carex remota* +, *Festuca gigantea* +, *Stellaria nemorum* +. **Ch.O. Fagetalia sylvaticae:** *Asarum europaeum* 2, *Milium effusum* 1, *Paris quadrifolia* +, *Pulmonaria obscura* +. **Ch.Cl. Querco-Fagetea:**

Ryc. 1. Lokalizacja nowego stanowiska *Galanthus nivalis* L. na Płaskowyżu Jędrzejowskim (Niecka Nidziańska).

Fig. 1. Position of the new location of *Galanthus nivalis* L. in the Jędrzejowski Plateau (Nidziańska Basin).

Corylus avellana 1, *Acer pseudoplatanus* +, *Fraxinus excelsior* +, *Ribes alpinum* +, *Anemone nemorosa* 2, *Hepatica nobilis* 2, *Aegopodium podagraria* 1, *Carex digitata* 1, *Melica nutans* 1, *Brachypodium sylvaticum* +. **Gatunki towarzyszące (Accompanying species):** *Cornus sanguinea* +, *Crataegus monogyna* +, *Quercus petraea* +, *Ribes spicatum* +, *Maianthemum bifolium* 3, *Oxalis acetosella* 3, *Cruciata glabra* 1, *Viola riviniana* 1, *Agrostis canina* +, *Deschampsia caespitosa* +, *Dryopteris carthusiana*, *Equisetum sylvaticum* +, *Geranium robertianum* +, *Iris pseudacorus* +, *Lysimachia vulgaris* +, *Moehringia trinervia* +, *Mycelis muralis* +, *Rubus idaeus* +, *Stellaria media* +, *Urtica dioica* +. **Mszaki (Mosses):** *Brachtheciastrum velutinum* 1, *Mnium hornum* 1, *Dicranella heteromalla* +, *Hypnum cupressiforme* +.

Skład gatunkowy oraz struktura przestrzenna zbiorowiska, w którym występuje *Galanthus nivalis* wskazuje na lasy łąkowe ze związku *Alno-Ulmion*, klasy *Quercu-Fagetea* (Matuszkiewicz 2007). Jednakże dużą ilościowością odznaczają się także gatunki charakterystyczne dla całego rzędu *Fagetalia sylvaticae*, co wskazywałoby na postać przejściową pomiędzy lasem łąkowym (postać niska) a łąkowym. Potwierdza to ogólna fizjonomia zbiorowiska oraz brak śladów okresowego zalewania.

Płat tego zbiorowiska nie jest duży z uwagi na sąsiadujące z nim miejsca wycinki, tzw. „gniazda”. *Galanthus nivalis* prócz opisanej wyżej fitocenozy występuje także w zbiorowisku pozrębowym z panującą maliną właściwą *Rubus idaeus*, a także w ogrodzonej powierzchni nasadzeniowej dębu (3-5 letni) z przewagą trzcinnika piaskowego w runie *Calamagrostis epigejos*. Generalnie, populacja przebiśiega rozciąga się na powierzchni ok. 4800 m², rozciągając się na długości 120 i szerokości 40 m, od leśnej drogi przeciwpożarowej w kierunku NW, wzdłuż strumienia. Im dalej od drogi, tym częściej badany gatunek występuje w pojedynych kępach na brzegach cieku wodnego.

Ryc. 2. *Galanthus nivalis* L. na brzegu strumienia na Płaskowyżu Jędrzejowskim.

Fig. 2. *Galanthus nivalis* L. on the bank of the stream in the Jędrzejowski Plateau.

Liczebność populacji *G. nivalis* jest trudna do oszacowania. Z pewnością liczy ona ok. 500-600 okazów, przy czym zdecydowana większość z nich jest osobnikami kwitnącymi. W porównaniu do stanowisk ze Świętokrzyskiego Parku Narodowego (Piwowarski 2011), liczących kilkanaście tysięcy okazów, nowe stanowisko na Niece Nidziańskiej jest skromne. Nie oznacza to, że przyszłość przebiśniega na Płaskowyżu Jędrzejowskim jest zagrożona. Duży procent kwitnących i owocujących przebiśniegów przemawia za wysokim potencjałem reprodukcyjnym, natomiast trwanie populacji w zbiorowiskach silnie zabużonych (stosowanie rębni gniazdowej) przemawia za jej wysoką odpornością na niekorzystne czynniki zewnętrzne.

Osobną kwestią jest naturalność stanowiska *G. nivalis* na Płaskowyżu Jędrzejowskim. Większość stanowisk na polskim niżu jest pochodzenia synantropijnego (Zajac i Zajac 2001, Piękoś-Mirkowa i Mirek 2003). Z rozmowy z miejscowym leśniczym, który jak się okazało znał od dawna opisywane stanowisko przebiśniega, wynika, że w latach 60. XX w. był on świadkiem introdukowania tego gatunku w lasach jędrzejowskich. Według niego pomysłodawcą tego projektu był prof. W. Szafer oraz J. Karczewski (ówczesny pracownik Nadleśnictwa Jędrzejów). Trudno jest poddać ten fakt dyskusji. Aczkolwiek znając niezwykle bogaty dorobek naukowy prof. W. Szafera, wydaje się, że nie pozostawiłby on tak ciekawego projektu badawczego, jakim jest introdukcja jakiegoś gatunku, bez żadnej wzmianki w literaturze. Być może nie zdążył tego zrobić? Jeśli tak faktycznie było stanowisko na Płaskowyżu Jędrzejowskim należy uznać za nienaturalne. Jednocześnie fitocenoza w jakiej tu występuje *G. nivalis* jest bardzo zbliżona do siedlisk niżowych stanowisk, uznanych za naturalne (np. Ciosek et al. 2009).

Niewątpliwie obecność *Galanthus nivalis* na Płaskowyżu Jędrzejowskim wzbogaca tutejszą różnorodność biologiczną, dostarczając nam kolejnych interesujących danych dla całościowego opracowania flory Necki Nidziańskiej, a nawet Wyżyny Małopolskiej

LITERATURA

- BRÓŹ E., PRZEMYSKI A. 1987. Chronione oraz rzadsze elementy flory naczyniowej Krainy Świętokrzyskiej. Część II. Stud. Kiel. 4 (56): 7-18.
- BRÓŹ E., PRZEMYSKI A. 1989. Nowe stanowiska rzadkich gatunków roślin naczyniowych z lasów Wyżyny Środkowomałopolskiej. Część II. Fragm. Flor. et Geobot. 34 (1-2): 15-25.
- BRÓŹ E., PRZEMYSKI A. 2009. The red list of vascular plants in the Wyżyna Małopolska Upland (S Poland). In: MIREK Z., NIKEL A. (Eds). Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków:123-136.
- BRÓŹ E. 1977. Notatki florystyczne z Gór Świętokrzyskich. Cz.I. Fragm. Flor. et Geobot. 23 (3-4): 295-300.
- BRÓŹ E. 1981. Notatki florystyczne z Gór Świętokrzyskich. Cz.II. Fragm. Flor. et Geobot. 27 (3): 320-330.
- CIOSEK M.T., HYS A., SZEWCZYK P. 2009. A new locality of *Galanthus nivalis* (*Amaryllidaceae*) in the Nizina Południowopodlaska lowland (E Poland). In: MIREK Z., NIKEL A. (Eds). Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 143-147.
- KONDRACKI J. 2002. Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne. PWN, Warszawa.
- MATUSZKIEWICZ W. 2007. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H., MIREK Z. 2003. Flora Polski. Atlas roślin chronionych. Multico, Warszawa.

- PIWOWARSKI B. 2011. Śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis* L. w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Parki nar. Rez. Przyr. 30(3,4): 41-54.
- ROZPORZĄDZENIE ministra środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. z 2004 r. Nr 168, poz. 1764).
- SZAFER W. 1977. Szata roślinna Polski Niżowej. In: SZAFER W., ZARZYCKI K. (Eds.) Szata roślinna Polski. T.2. PWN, Warszawa: 17-188.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (Eds.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Nakł. Prac. Chorol. Komp. Inst. Bot. UJ, Kraków.
- ZAJĄC M., ZAJĄC A. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. Nakł. Prac. Chorol. Komp. Inst. Bot. UJ, Kraków.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. Wiad. Bot. 22(3): 145-155.

Summary

Galanthus nivalis L. (snowdrop) is a geophyte of the Amaryllidaceae family. Its natural locations in Poland are grouped in the mountain areas. In the Małopolska Upland the snowdrop occurs only in the Świętokrzyskie Mountains; in other regions it has not been recorded yet. The snowdrop is a protected species and is mentioned in the Red List of Małopolska Upland as a vulnerable species. This paper presents a new locality of *G. nivalis* found in the Jędrzejowski Plateau (Nidziańska Basin) – a new species in the flora of this area. That location is situated 6 km N of Jędrzejów, in the Jędrzejów Forestry Commission in 197th branch (ATPOL square EE9210). The origin of the new location remains unexplained. It is very likely that it comes from introduction.

Adres autora:

Bartosz Piwowarski
Zakład Taksonomii Roślin, Fitogeografii i Herbarium
Instytut Botaniki Uniwersytet Jagielloński
ul. Kopernika 27, 31-501 Kraków
e-mail: piwowarskib@gmail.com

Przemysław Żurawlew

NOWE DANE O NIEKTÓRYCH MOTYLACH (MICROLEPIDOPTERA) OBSERWOWANYCH W WIELKOPOLSCE W LATACH 2007-2010

New data on certain butterflies (Microlepidoptera) recorded in Wielkopolska in the years 2007-2010

Wiadomości na temat krajowych motyli zaliczanych do Microlepidoptera, są znacznie skromniejsze od tych dotyczących motyli większych tj. Macrolepidoptera. Intensyfikacja badań faunistycznych w ostatnich latach znacznie zmniejszyła te różnice (Buszko i Nowacki 2002). Ni-

niejsza notatka przynosi nowe dane o 22 gatunkach Microlepidoptera należących do 11 rodzin: Nepticulidae, Tineidae, Gracillariidae, Yponomeutidae, Depressaridae, Scythrididae, Oecophoridae, Gelechidae, Tortricidae, Choreutidae i Pterophoridae. Poza jednym stanowiskiem z woj. łódzkiego *Metalampira cinnamomea*, wszystkie pozostałe pochodzą z południowej części woj. wielkopolskiego. Dla 8 wymienionych gatunków nie natrafiono w literaturze na doniesienia o ich występowaniu w woj. wielkopolskim, co wcale nie oznacza, że nie były tu wcześniej notowane.

Zebrany materiał oparty jest na dokumentacji fotograficznej, Uwzględniono te gatunki, które jednoznacznie można oznaczyć po cechach zewnętrznych. Oprócz autora (PŻ) materiał zebrali: Waldemar Fluder (WF), Paweł Kostuj (PK), Piotr Paluszkiwicz (PP), Eugeniusz Markiewicz (EM), Sławomir Pawlak (SP) i Tomasz Piecuch (TP). Pomoc w identyfikacji i weryfikacji oznaczeń okazał szczególnie Pan prof. dr hab. Jarosław Buszko, ponadto Tomasz Blaik, Adam Larysz i Witold Zajda. Marek Bąkowski pomógł zgromadzić literaturę. Wszystkim tym osobom składam serdeczne podziękowania.

Przegląd gatunków

NEPTICULIDAE

Ectoedemia angulifasciella (Stainton, 1849)

- Kwileń (XT96), 6 X 2008, mina na liściu *Rosa* sp. (PŻ).

Beiger (2004) podawała go jako gatunek szeroko rozsielony w Polsce, jednak w wykazie rozmieszczenia motyli, podany tylko z czterech województw: zachodniopomorskiego, dolnośląskiego, śląskiego i małopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). Gąsienica żyje na *Rosa* L., trafia się też na *Sanguisorba officinalis* L. i *S. minor* Scop. (Beiger 2004). Motyl pojawia się w VII (www.lepidoptera.pl).

TINEIDAE

Triaxomera fulvimitrella (Sodoffsky, 1830)

- Taczanów (XT84), 24 V 2009, 1 ex., las dębowy (PP).

Znany tylko z 7 województw, z woj. wielkopolskiego nie podawany (Buszko i Nowacki 2000, Jaworski et al. 2011). Gatunek pojawia się w jednym pokoleniu, motyle spotykane są od V do VII. Larwy rozwijają się w nadrzewnych grzybach rosnących na drzewach liściastych i w martwym drewnie przerośniętym grzybnią (Jaworski et al. 2011).

Monopis monachella (Hübner, 1796)

- Kwileń (XT96), 6 VIII 2007, 1 ex. przy świetle (PŻ).

- Przybrodzin (XU91), 29 VI 2009, 1 ex. przy świetle (PŻ).

Znany z 11 województw, nie podawany po roku 1960 z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). Larwy prawdopodobnie żyją w wyplwkach sów i w szczątkach zwierząt. Motyle pojawiają się od V do IX (www.lepidoptera.pl).

GRACILLARIIDAE

Caloptilia roscipennella (Hübner, 1796)

- Kwileń (XT96), 5 VIII 2009, kilka min na liściach *Juglans regia* L. (PŻ).

Gatunek znany z nielicznych stanowisk na południu kraju (Beiger 2004), podawany z woj. lubelskiego, dolnośląskiego, małopolskiego (Buszko i Nowacki 2000) i mazowieckiego (Jaworski 2009).

YPONOMEUTIDAE

Yponomeuta irrorella (Hübner, 1796)

- Przybrodzin (XU91), 29 VI 2009, 1 ex. przy świetle (PŻ).

Podawany z woj. zachodniopomorskiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, dolnośląskiego i małopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). W Wielkopolsce notowany wcześniej w okolicach Poznania (Baraniak 1993). Motyle spotyka się od V do IX. Rośliną żywicielską jest *Euonymus europaeus* L. (www.lepidoptera.pl).

Argyresthia trifasciata (Staudinger, 1871)

- Kwień (XT96), 31 V 2009, 2 exx. przy *Juniperus sabina* L. i *Picea abies* (L.) Karst. (PŻ).

Po raz pierwszy stwierdzony w Polsce w Siekierkach nad Odrą na Pomorzu Zachodnim (Baraniak i Walczak 2003). Następnie wykazany w Szczecinku, Warszawie, Świdniku i Kołobrzegu (Mazurkiewicz i Pałka 2004, Walczak 2010). Nie podawany z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). Larwy minują w połowie lipca, atakując szczytowe części pędów, głównym żywicielem jest *J. sabina* L. (Beiger 2004). Motyle spotyka się w V i VI (www.lepidoptera.pl).

DEPRESSARIIDAE

Luquetia lobella (Denis et Schiffmüller, 1775)

- Kwień (XT96), 7 VI 2008, 1 ex. przy świetle (PŻ).

Występuje lokalnie, głównie w Polsce południowej i zachodniej, po roku 1960 stwierdzony w siedmiu województwach (Buszko i Nowacki 2000, Blaik 2007, Szelań i Malkiewicz 2007). Z Wielkopolski podawany z Brączewa koło Obrzycka (Baraniak et al. 1998). Motyl pojawia się w VI (Toll 1964). Rośliną żywicielską jest *Prunus spinosa* L. (www.lepidoptera.pl).

SCYTHRIDIDAE

Scythris limbella (Fabricius, 1775)

- Piła (YT05), 26 VIII 2008, 21 i 27 VII 2009, 25 VII 2010, po 1 ex. na kwiatach *Gaillardia aristata* Pursh (EM).

Znany z rozproszonych stanowisk w 9 województwach (Buszko i Nowacki 2000), w Wielkopolsce notowany w okolicach Poznania (Baran 2005). Motyl pojawia się od VI do IX. Roślinami żywicielskimi są *Chenopodium* L. i *Atriplex* L. (www.lepidoptera.pl).

Scythris knochella (Fabricius, 1794)

- Kowalew (XT85), 17 VIII 2009, 1 ex. (WF).

Gatunek znany z nielicznych stanowisk, głównie w południowej części kraju. W Wielkopolsce podawany z Jeżewa (Baran 2005). Roślinami żywicielskimi są *Cerastium arvense* L. i *C. semidecandrum* L., a motyle spotykane są w VI i VII (Malkiewicz i Dobrzański 2011).

OECOPHORIDAE

Schiffermuelleria schaefferella (Linnaeus, 1758)

- Taczanów (XT84), 4 VI 2009, 1 ex., las mieszany (PP).

- Piła (YT05), 19 V 2010, 1 ex., las mieszany (EM).

Znany z rozproszonych stanowisk, z takich województw jak: zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, lubelskie, dolnośląskie, śląskie, małopolskie i opolskie (Buszko i Nowacki 2000, Blaik 2007, Szelań i Malkiewicz 2007). Z Wielkopolski podawany z Puszczy-

kowa (Szulczewski 1933) i spod Leszna (Jaworski et al. 2011). Gatunek jednopokoleniowy, gąsienice rozwijają się pod odstającą korą drzew iglastych i liściastych (Jaworski et al. 2011).

***Metalampra cinnamomea* (Zeller, 1839)**

- Wieruszów (CB08), 15 VII 2010, 1 ex. (SP).

- Przybrodzin (XU91), 30 VI 2009, 1 ex. (PŻ).

Spotykany prawie w całej Polsce (Buszko i Nowacki 2000, Szeląg i Malkiewicz 2007), z Wielkopolski podawany z Poznania (Szulczewski 1933) i okolic Wroniek (Jaworski et al. 2011). Gatunek jednopokoleniowy, gąsienice żyją pod korą drzew i w rozkładających się szczątkach roślin (Jaworski et al. 2011). Motyl pojawia się od VI do połowy VIII (Toll 1964).

***Crassa tinctella* (Hübner, 1796)**

- Bogusław (YT05), 23 V 2009, 1 ex. (PP).

Uznawany za szeroko rozsielony w Polsce (Toll 1964), jednak w literaturze podawany tylko z części województw (Buszko i Nowacki 2000, Szeląg i Malkiewicz 2007, Jaworski et al. 2011). Gatunek jednopokoleniowy, gąsienice żyją pod korą obumierających i zamaryłych drzew liściastych. Motyle spotykane są w V i VI (Toll 1964, Jaworski et al. 2011).

***Epicallima formosella* (Denis et Schiffermüller, 1775)**

- Zawidowice (XT95), 5 VII 2009, 1 ex. przy świetle (PŻ).

- Pleszew (XT95), 27 VII 2009, 1 ex. przy świetle (PŻ).

Gatunek podawany tylko z niektórych regionów kraju (Buszko i Nowacki 2000, Szeląg 2004, Blaik 2007, Szeląg i Malkiewicz 2007). Z Wielkopolski podawany ostatnio z Roszek koło Krotoszyna (Jaworski et al. 2011). W roku rozwija się jedno pokolenie, larwy żyją pod korą rozmaitych drzew liściastych. Motyl pojawia się od VI do VIII (Toll 1964, Jaworski et al. 2011).

GELECHIDAE

***Chrysoesthia drurella* (Fabricius, 1775)**

- Kowalew (XT85), 24 VIII 2008, 1 ex. (WF).

Występuje na terenie całego kraju, nie podawany dotąd z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). Spotykany w siedliskach ruderalnych, związany z roślinami z rodzajów *Amaranthus* L., *Atriplex* L., *Chenopodium* L. i *Polygonum* L. (Beiger 2004). Motyle spotyka się w dwóch pokoleniach w V i VI oraz w VIII i IX (www.lepidoptera.pl).

***Isophrictis striatella* (Denis et Schiffermüller, 1775)**

- Pleszew (XT95), 23 i 31 VII 2009, po 1 ex. na kwiatach *Tanacetum vulgare* L. (WF).

- Piła (YT05), 1 VIII 2010, 1 ex. na kwiatach *Tanacetum vulgare* L. (EM).

W Polsce odnotowany dotąd w woj. zachodniopomorskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim, lubelskim, dolnośląskim i podkarpackim (Buszko i Nowacki 2000). Roślinami żywicielskimi są *Tanacetum vulgare* L., *Artemisia vulgaris* L. i *Achillea ptarmica* L., motyl pojawia się w VII i VIII (www.lepidoptera.pl).

***Dichomeris marginella* (Fabricius, 1781)**

- Przybrodzin (XU91), 30 VI 2009, 1 ex. przy świetle (PŻ).

Podawany z siedmiu województw, w tym po roku 1960 z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000, Malkiewicz i Szeląg 2005). Rośliną żywicielską jest *Juniperus communis* L., motyl pojawia się w VII i VIII (www.lepidoptera.pl).

***Dichomeris ustalella* (Fabricius, 1794)**

- Gołuchów (YT04), 5 VI 2008, 1 ex., las mieszany (PŻ).

Znany dotąd z 5 województw: podlaskiego, kujawsko-pomorskiego, dolnośląskiego, małopolskiego i podkarpackiego (Buszko i Nowacki 2000). Rośliną żywicielską jest *Tilia cordata* Mill., a motyle pojawiają się w V i VI (www.lepidoptera.pl).

***Dichomeris derasella* (Denis et Schiffermüller, 1775)**

- Piaski Wielkopolskie (XT45), 30 V 2008, 1 ex. (TP).

- Pleszew (XT95), 21 V 2009, 21 V 2010, po 1 ex. (PK).

Notowany w większości województw w Polsce, jednak tylko w niektórych po roku 1960 (Buszko i Nowacki 2000, Pawlikiewicz i Pabis 2011). Roślinami żywicielskimi są: *Crataegus* L., *Malus sylvestris* (L.) Mill., *Prunus cerasus* L., *P. spinosa* L., *Rubus caesius* L. i *R. fruticosus* L., a motyle notuje się od V do VII (www.lepidoptera.pl).

TORTRICIDAE

***Agapeta zoegana* (Linnaeus, 1767)**

- Kuczków (XT94), 14 VII 2008, 1 ex. (PK).

Gatunek spotykany lokalnie prawie w całej Polsce (Buszko i Nowacki 2000), z Wielkopolski wykazany z Poznania (Szulczewski 1933). Roślinami żywicielskimi są: *Scabiosa columbaria* L., *Jurinea mollis* (L.) Rchb., *Centaurea paniculata* L., *C. nigra* L. i *C. jacea* L., a motyl pojawia się w VI-VIII (www.lepidoptera.pl).

Fot. 1. *Agapeta zoegana*, Kuczków, 14 VII 2008. Fot. P. Kostuj.

***Grapholita discretana* (Wocke, 1861)**

- Grodziec (BC96), 11 V 2009, 1 ex. na *Humulus lupulus* L. (PŻ).

Rzadko spotykany gatunek. Dotąd wykazany przed rokiem 1960 w woj. warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim i dolnośląskim, a po 1960 również w woj. wielkopolskim (Buszko i Nowacki 2000). Rośliną żywicielską jest *Humulus lupulus* L. Motyla spotyka się w V i VI (www.lepidoptera.pl).

CHOREUTIDAE***Choreutis pariana* (Clerc, 1759)**

- Pleszew (XT95), 27 VII 2009, 2 exx. (WF), 7 X 2009, 1 ex. (PŻ).

- Kwileń (XT96), 6 X 2008, 1 ex. (PŻ).

- Jedlec (YT04), 13 VII 2009, 1 ex. (WF).

- Piła (YT05), 12 VII 2009, 1 ex. (EM).

Notowany w 13 województwach, nie podawany z woj. wielkopolskiego po roku 1960 (Buszko i Nowacki 2000). Roślinami żywicielskimi są: *Prunus spinosa* L., *Sorbus* L., *Crataegus* L., *Fraxinus* L., *Betula* L., *Salix caprea* L. i *Rosaceae* Juss. Imagines pojawiają się w dwóch pokoleniach, w VII i IX (www.lepidoptera.pl).

PTEROPHORIDAE***Hellinsia lienigianus* (Zeller, 1852)**

- Piaski Wielkopolskie (XT45), 10 VI 2008, 1 ex. (TP).

W Polsce znajdowany pod Szczecinem, na Pojezierzu Mazurskim, koło Torunia, Warszawy, w Puszczy Białowieskiej i na Śląsku (Buszko 1979). Po roku 1960 wykazywany z czterech województw, nie podawany z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000). Gąsienica żyje na *Artemisia vulgaris* L., a motyl pojawia się w VI i VII (Buszko 1979).

LITERATURA

- BARAN T. 2005. The Scythrididae (Lepidoptera: Gelechioidea) of Poland. Polish entomol. Monogr., 3: 1-269.
- BARANIAK E. 1993. Przegląd polskich gatunków z rodziny Yponomeutidae (Lepidoptera) (z wyłączeniem rodzajów: *Kessleria* Nowicki, 1868, *Swammerdamia* Hubner, 1825 i *Prays* Hubner, 1825). Pol. Pismo ent., 62: 83-98.
- BARANIAK E., BĄKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M. 1998. Nowe stanowiska Depressariidae (Lepidoptera: Gelechioidea) w Polsce. Rocz. Muz. Górnośl. (Przyr.), 15: 177-180.
- BARANIAK E., WALCZAK U. 2003. Materiały do znajomości Yponomeutoidea. I. *Argyresthia trifasciata* (Staudinger, 1871) (Lepidoptera, Argyresthiidae) nowy gatunek w faunie Polski. Wiad. entomol., 21(4): 223-227.
- BEIGER M. 2004. Owady minujące Polski. Klucz do oznaczania na podstawie min. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- BLAIK T. 2007. Materiały do znajomości Microlepidoptera (Gelechioidea: Ethmiidae, Depressariidae, Chimabachidae, Oecophoridae) Polski południowo-zachodniej - nowe dane z województwa opolskiego. Opole Scientific Society Nature Journal, 40: 35-48.
- BUSZKO J. 1979. Przeglądki *Thyridodae*, piórolotki *Pterophoridae*. Klucze do oznaczania owadów Polski. PWN, Warszawa, XXVII, 43-44: 1-140.
- BUSZKO J., NOWACKI J. (Eds.). 2000. The Lepidoptera of Poland. A Distributional Checklist. Polish entomol. Monogr., 1: 1-178.

- BUSZKO J., NOWACKI J. 2002. Motyle – Lepidoptera. In: GŁOWACIŃSKI Z. (Ed.), Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- JAWORSKI T. 2009. Kibitnikowate (Lepidoptera: Gracillariidae) rezerwatu „Skarpa Ursynowska” w Warszawie. Wiad. entomol., 28(1): 53-60.
- JAWORSKI T., HILSZCZAŃSKI J., PLEWA R. 2011. Nowe stanowiska saproksylicznych Tineidae i Oecophoridae (Lepidoptera) w Polsce. Wiad. entomol., 30(4): 229-236.
- MALKIEWICZ A., DOBRZAŃSKI X. 2011. *Scythris sinensis* (Felder i Rogenhofer, 1775) – the first record in Poland, and some new regional records of Scythrididae (Lepidoptera). Pol. Pismo ent., 80: 517-521.
- MALKIEWICZ A., SZELAĞ I. 2005. Nowe stanowiska interesujących gatunków motyli (*Lepidoptera: Depressariidae, Elachistidae, Oecophoridae, Coleophoridae, Gelechiidae, Cosmopterigidae, Choreutidae*) w województwie dolnośląskim i łódzkim. Wiad. entomol, 24(4): 252-254.
- MAZURKIEWICZ A., PAŁKA K. 2004. Nowe stanowiska *Argyresthia trifasciata* (Staudinger, 1871) (*Lepidoptera: Argyresthiidae*) - gatunku inwazyjnego na terenie Polski. Wiad. entomol., 23(3): 173-174.
- PAWLIKIEWICZ P., PABIS K. 2011. Nowe stanowiska interesujących gatunków motyli (Lepidoptera) w Polsce Środkowej. Wiad. entomol., 30(2): 110-118.
- SZELAĞ I. 2004. Nowe stanowiska kilku gatunków *Microlepidoptera (Oecophoridae, Depressariidae, Tortricidae)* w Wieluniu (województwo łódzkie). Wiad. entomol., 23(1): 58-59.
- SZELAĞ I., MALKIEWICZ A. 2007. Oecophoridae s. l. (Lepidoptera: Depressariidae, Oecophoridae, Chimabachidae) Dolnego Śląska – stan aktualny na tle danych literaturowych. Przyroda Sudetów 10: 109-124.
- SZULCZEWSKI J. W. 1933. Przyczynek do fauny motyli drobnych Poznania i okolicy. Pol. Pismo. ent., Lwów, 11: 119-132.
- TOLL S. 1964. *Oecophoridae*. Klucze do oznaczania owadów Polski. PWN, Warszawa, XVII, 35: 1-174.
- WALCZAK U. 2010. Nowe dane o występowaniu motyli minujących (Lepidoptera) w województwie zachodniopomorskim. Wiad. entomol., 29(4): 300-302.
- WWW.LEPIDOPTERA.PL. Motyle Europy.

Summary

The note presents data on the new localities of 22 butterfly species *Microlepidoptera* which represent 11 families: *Nepticulidae, Tineidae, Gracillariidae, Yponomeutidae, Depressariidae, Scythrididae, Oecophoridae, Gelechiidae, Tortricidae, Choreutidae* and *Pterophoridae*. The literature does not mention any earlier records of 8 species listed here in Wielkopolskie province: *Ectoedemia angulifasciella, Triaxomera fulvimitrella, Caloptilia roscipennella, Argyresthia trifasciata, Chrysoestia drurella, Isophrictis striatella, Dichomeris ustalella* and *Hellinsia lienigianus*.

Adres autora:

Przemysław Żurawlew
Kwileń 67a, 63-313 Chocz
e-mail: grusleon@gmail.com

Karol Drab, Bogdan Rudzionek

PÓŹNE STWIERDZENIE RYCYKA *LIMOSA LIMOSA* W DOLINIE NOTECI (WIELKOPOLSKA)

Late record of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* in the River Noteć valley (Wielkopolska Province, Poland)

W dniach 8-19.11.2008 na spuszczonej stawach w Smogulcu (pow. wągrowiecki, woj. wielkopolskie) w dolinie Noteci obserwowano pojedynczego rycyka *Limosa limosa*. Ptak był w dobrej kondycji fizycznej, naprzemiennie żerował i odpoczywał. Po załamaniu pogody i opadach śniegu, które nastąpiły po 19.11.2008, już go nie notowano. Wykonano dokumentację fotograficzną.

Podczas wędrówki jesiennej gatunek ten najliczniej notowany jest w lipcu i sierpniu (Tomiałojeć i Stawarczyk 2003). W Wielkopolsce dotychczas najpóźniej obserwowany był 6.10.1979 na stawach w Osieku w dolinie Noteci (Jesionowski 1980). Stwierdzenia z października i listopada należą do wyjątkowych w kraju, dotychczas pojedyncze ptaki zanotowano: 19.10.1990 na stawach w Siedlcach (Goławski et al. 2002), 30.10.1966 na Stawach Miłickich, 19.11.1975 na Zb. Nyskim (Dyrzc et al. 1991) i 18.11.1995 w Cieplicach Śląskich koło Jeleniej Góry (K. Zajac).

LITERATURA

- DYRCZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski. Zakład Ekologii Ptaków, Wrocław.
- GOŁAWSKI A., SACHANOWICZ K., RZĘPAŁA M., KOT H., TABOR A. 2002. Awifauna nielegowa stawów rybnych w Siedlcach w latach 1971-2000. Kulon 7: 73-102.
- JESIONOWSKI J. 1980. Ptaki wodne i błotne stawów rybnych doliny Noteci. Praca magisterska w Zakł. Zool. Syst. UAM w Poznaniu, msc.
- TOMIAŁOJEĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Summary

Between 8-19.11.2008 we found a Black-tailed Godwit *Limosa limosa* at the fishponds in Smogulec (Wielkopolska Province, Poland). This is the latest of observation (including observation of 19.11.1975 from Nysa Reservoir) of this species in Poland.

Adresy autorów:

Karol Drab
os. Parkowe 4/40
64-700 Czarnków
e-mail: karoldrab@o2.pl

Bogdan Rudzionek
ul. Grunwaldzka 51A /10
85-239 Bydgoszcz
e-mail: rudzion@poczta.onet.pl

Karol Drab, Bogdan Rudzionek

STWIERDZENIE PŁATKONOGA PŁASKODZIOBEGO *PHALAROPUS FULICARIUS* W DOLINIE NOTECI (WIELKOPOLSKA)

A record of Red Phalarope *Phalaropus fulicarius* in the River Noteć valley (Wielkopolska Province, Poland)

W dniach 26.06 i 3.07.2009 na stawach w Smogulcu (pow. wągrowiecki, woj. wielkopolskie) w dolinie Noteci zanotowano samca płatkonoga płaskodziobego *Phalaropus fulicarius* (fot. 1). Pływającego i żerującego ptaka w szacie godowej dostrzeżono podczas przeglądania dużego stada łabędzi i kaczek. Następnie ptak notowany był przez wielu obserwatorów, wykonano dokumentację fotograficzną, a obserwacja uzyskała akceptację Komisji Faunistycznej (KF 2010). Obserwowany osobnik przepierzał się do szaty spoczynkowej.

Było to 56 stwierdzenie tego płatkonoga w Polsce (Tomiałojć i Stawarczyk 2003, raporty KF) i zarazem piąte w Wielkopolsce. Wcześniej w regionie odnotowano go w dniach 27.07-1.08.1989 i 2.11.2007 na zb. Jeziorsko (T. Janiszewski i inni, KF 1991; G. Orłowski, KF 2008), 13.06.1993 na Jez. Rzezińskim koło Wroniek (M. Kupczyk i inni, KF 1994) i 8.11.2007 na zb. Szałe pod Kaliszem (T. Pietrzak, KF 2008).

Fot. 1. Samiec płatkonoga płaskodziobego *Phalaropus fulicarius* (fot. B. Rudzionek).

Fot. 1. Male Red Phalarope *Phalaropus fulicarius* (photo by B. Rudzionek).

LITERATURA

- Komisja Faunistyczna 1991. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1989. Raport nr 6. Not. Orn., 32: 125-142.
- Komisja Faunistyczna 1994. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1993. Raport nr 10. Not. Orn., 35: 331-346.
- Komisja Faunistyczna 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. Raport nr 24. Not. Orn., 49: 81-115.

- Komisja Faunistyczna 2010. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2009. Raport nr 26. Ornithologica, 51: 117-148.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Summary

On 26.06 and 03.07.2009 we found an adult male *Phalaropus fulicarius* at the fishponds in Smogulec (Wielkopolska Province, Poland). It was the fifth in the region and 56th of the record of this species in Poland.

Adresy autorów:

Karol Drab
os. Parkowe 4/40
64-700 Czarnków
e-mail: karoldrab@o2.pl

Bogdan Rudzionek
ul. Grunwaldzka 51A /10
85-239 Bydgoszcz
e-mail: rudzion@poczta.onet.pl

Łukasz Misiuna

ZIMOWANIE PTAKÓW SZPONIASTYCH *FALCONIFORMES* I SROKOSZA *LANIUS EXCUBITOR* W STREFIE PODMIEJSKIEJ KIELC W LATACH 1994-2003

Wintering of *Falconiformes* birds and the Northern Shrike *Lanius Excubitor* in the suburban area of Kielce in the years 1994-2003

W czasie czterech sezonów zimowych wykonano na podkieleckiej powierzchni w mozaice krajobrazu liczenia zimujących ptaków szponiastych i srokosza. Obserwacje prowadzono w strefie podmiejskiej Kielc, na północny zachód od miasta, na powierzchni 5,2 km². Teren objęty badaniami stanowi źródłisko strumienia śródpolnego Struga Zajączkowa, który jest dopływem zbiornika zaporowego „Cedzyna” i leży w zlewisku rzeki Lubrzanki. Dolina położona jest w centralnej części Pasma Maślowskiego na wysokości 300 m n.p.m.

Badana powierzchnia stanowi dolinę, gdzie dominują pola uprawne 40%, chwastowiska i ugory 30%, zadrzewienia śródpolne 20% oraz podmokłe łąki 10%. Istotnym czynnikiem jest tu silna antropopresja. Jest ona skutkiem bliskości dużego, peryferyjnego osiedla mieszkaniowego oraz wsi, a także położenia przy dwóch ruchliwych drogach.

Badania wykonano w czasie czterech sezonów zimowych: 1994/95, 1996/97, 2000/01 i 2002/03. Liczenia zawsze odbywały się na tym samym terenie w grudniu, styczniu i lutym, po jednej kontroli w dekadzie. W każdym sezonie wykonano 9 kontroli, a w trakcie całych badań 36 kontroli.

Tab. 1. Liczebność ptaków szponiastych i srokosza, zimujących w strefie podmiejskiej Kielc w latach 1994-2003.

Tab. 1. The number of Falconiformes and Northern Shrike wintering in the suburban zone of Kielce in the years 1994-2003.

Gatunek Species	rok year	XII ¹	XII ²	XII ³	I ¹	I ²	I ³	II ¹	II ²	II ³	suma total
1. Circus sp.	1994/95										
	1996/97				1						1
	2000/01										
	2002/03										
2. Accipiter Gentilis	1994/95	1									1
	1996/97	1			1						2
	2000/01										
	2002/03									1	1
3. Accipiter Nisus	1994/95	1									1
	1996/97			1		1	1				3
	2000/01		1								1
	2002/03		1			1		1	1		4
4. Buteo Buteo	1994/95			1	1	1					3
	1996/97			1	1	1	1	2		2	8
	2000/01				1				1		2
	2002/03			1	1	2	1	1		4	10
5. Buteo Lagopus	1994/95					1					1
	1996/97			1							1
	2000/01			1							1
	2002/03			1			3		1		5
6. Falco tinnunculus	1994/95		1	1					1		3
	1996/97	1	1	1	1			1			5
	2000/01						1	1			2
	2002/03	1	5		1	1		1	2		11
7. Lanius Excubitor	1994/95	1		1	1						3
	1996/97	1	1	1							3
	2000/01		1								1
	2002/03				1	1		1	1		4
		7	11	11	10	9	7	8	7	7	77

W trakcie czterech zim w strefie podmiejskiej odnotowano małe zróżnicowanie gatunkowe i niewielką liczbę osobników. Najliczniejszy myszołów nigdy nie osiągnął wyniku zbliżonego do uzyskanych na Śląsku lub na Mazowszu i Podlasiu (zob. Lontkowski 1994, Kasprzy-

kowski i Rzępała 2002) Podobnie myszołów włochaty, który zimował w strefie podmiejskiej Kielc regularnie ale nielicznie, podczas gdy na Mazowszu jednej z zim był dominantem. Natomiast gołębiarz, który pod Kielcami należał do rzadkich i był zdecydowanie mniej liczny niż krogulec, osiągał wyniki porównywalne z wynikami z Mazowsza i Podlasia. Tam przede wszystkim w środowisku polnym był liczniejszy od krogulca, który osiągał zbliżone zagęszczenia w trzech typach środowisk (polnym, łąkowym i mozaikowym) (Kasprzykowski i Rzępała 2002). Pustułka i krogulec na podmiejskiej powierzchni należały do licznych lub średnio licznych. Pustułka i krogulec osiągnęły wyniki porównywalne do tych z powierzchni na Równinie Bielskiej. Jedynie maksymalne zagęszczenie pustułki pod Kielcami było najwyższe ze wszystkich tu omawianych.

Uzyskane wyniki korespondują z tymi, jakie zgromadzono w trakcie liczeń zimujących ptaków Kielc z lat 2000-2003 (Wilniewczyc *in.litt.*). Stwierdzono, że w obrębie zwartej zabudowy miejskiej najliczniej zimuje krogulec (kilka-kilkanaście osobników) i pustułka (kilka osobników). Myszołów, myszołów włochaty, jastrząb i drzemlik zimowały w Kielcach nielicznie lub sporadycznie.

Na podmiejskiej powierzchni wskaźnik dominacji myszołowa nigdy nie osiągnął 50%, najwyższa frekwencja wyniosła 67%, a średnie zagęszczenie 2,2 os./ 10 km². Podczas gdy w Dolinie Dębnińskiej i w Dolinie Nidy koło Mokrska dominacja osiągnęła odpowiednio: powyżej 80% i 70%, a tylko w Dolinie Kamiennej również nie osiągnęła 50% (Wilniewczyc et al. 2003.). Frekwencja zawsze równała się tam 100%, a średnie zagęszczenie było 2-3 razy większe niż pod Kielcami. Wyniki zimowania myszołowa pod Kielcami w czasie ciężkiej zimy da się porównać tylko do wyników znad Kamiennej - Nietuliska. Należy zaznaczyć, że podobieństwo dotyczy tylko zimy 2002/2003. W pozostałe okresy zimowe pod Kielcami stwierdzono gorsze rezultaty. Wydaje się więc, że myszołów zwyczajny jest gatunkiem, który stroni od obszarów podmiejskich, nie zwiększając tam znacząco swojej liczebności, preferuje natomiast rozległe łąki i „osuszone i zmeliorowane użytki zielone” (Kasprzykowski i Rzępała 2002).

Pustułka jest gatunkiem, który przeciwnie niż myszołów, jest silnie związany z obszarami zurbanizowanymi oraz wydaje się preferować krajobraz mozaikowy (Kasprzykowski i Rzępała 2002), osiągając tam zawsze wysokie wskaźniki obecności. Srogi zimy wydają się z wielokrotnością jej i tak stosunkowo wysoką frekwencją i zagęszczeniem. I tu również porównywalne wyniki osiągnięto tylko w Dolinie Kamiennej – Nietulisko. Na dwóch pozostałych powierzchniach wyniki zimowania tego gatunku zbliżają się do najsłabszych wyników spod Kielc, uzyskanych w najcieplejsze zimy.

Zwraca uwagę fakt, że największą liczbę ptaków stwierdzano w środku zimy, w okresie kiedy często panują najcięższe warunki atmosferyczne. Podobne wyniki uzyskano na powierzchniach w województwie świętokrzyskim (Wilniewczyc et al. 2003). Również w trakcie najcięższych zim z najgrubszą pokrywą śnieżną liczba gatunków i osobników była największa. Prawdopodobnie bliskość miasta i wsi powodują, że warunki stają się łagodniejsze niż na sąsiadujących terenach otwartych, co przyciąga ptaki.

Brak jest materiału porównawczego dotyczącego zimowania ptaków szponiastych na obszarach podmiejskich, można jednak stwierdzić, że tereny peryferyjne Kielc nie są atrakcyjnym zimowiskiem dla obu gatunków myszołowa i błotniaka. Preferują one tereny otwarte, przede wszystkim łąki (Kasprzykowski i Rzępała 2002). Peryferia miejskie o charakterze mozaiki wydają się być natomiast odpowiednimi dla pustułki i krogulca, które są poza tym gatunkami częściowo synantropijnymi.

LITERATURA

- KASPRZYKOWSKI Z., RZĘPAŁA M. 2002. Liczebność i preferencje siedliskowe ptaków szponiastych *Falconiformes* zimujących w środkowo – wschodniej Polsce. Not. Orn. 43:73-82.
- LONTKOWSKI J. 1994. Zimowanie ptaków drapieżnych na otwartych terenach Śląska. Ptaki Śląska 10: 70-77.
- WILNIEWCZYC P., SZCZEPANIAK. P, SĘPIOŁ B. 2003. Wyniki zimowych liczeń ptaków szponiastych *Falconiformes* i srokosza *Lanius excubitor* w wybranych dolinach Krainy Gór Świętokrzyskich. Kulon 2:41-52.

Summary

During four winter seasons: 1994/95, 1996/97, 2000/01 and 2002/03, counts of Falconiformes and the Northern Shrike were performed in Kielce suburban area. Six species of Falconiformes and the Northern Shrike were found to have been wintering there. The most frequently wintering birds in the Kielce suburban area were the Buzzard and the Kestrel. The former was recorded at half of the counts while the latter reached the highest density in the country (in comparison to reference areas of the Świętokrzyskie Mts, Śląsk, Wielkopolska, Mazowsze). The Northern Shrike was wintering occasionally.

Adres autora:

Łukasz Misiuna
os. Na Stoku 9/15
25-437 Kielce
e-mail: lukasz.misiuna@gmail.com

Michał Bielewicz, Paweł Sieracki

INTERESUJĄCY PRZYPADEK DRAPIEŻNICTWA BIELIKA *HALIAEETUS ALBICILLA* WZGLĘDEM MYSZOŁOWA *BUTEO BUTEO* NA ZIEMI LUBUSKIEJ

An interesting case of predation of the White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* on the Buzzard *Buteo buteo* in Lubuska Land

Bielik *Haliaeetus albicilla* jest gatunkiem wykazującym preferencję pokarmową w odniesieniu do przedstawicieli różnych taksonów ryb, a także ptaków krajobrazu wodno-błotnego. To właśnie te dwie grupy zwierząt w okresie lęgowym stanowią jego zasadnicze źródło pokarmu. Natomiast w sezonie zimowym znaczenia nabiera padlina, stając się ważnym uzupełnieniem diety bielika, w tym w szczególności ptaków młodocianych (Mrugasiewicz 1984, Waclawek 1998, Mizera 1999, Mizera 2004). Stwierdzono, iż w warunkach Polski zachodniej oraz północnej bieliki wykazują wyraźną preferencję ło-

Fot. 1. Puchowe pisklęta myszołowa w gnieździe bielika. Fot. Paweł Sieracki i Michał Bielewicz.

Fot. 1. Downed fledglings of buzzard in the nest of white-tailed eagle. Photo by Paweł Sieracki & Michał Bielewicz

wiecką w odniesieniu do łyski *Fulica atra*, której całkowity udział procentowy w składzie pokarmowym bielika kształtował się na poziomie około 70% wszystkich upolowanych ptaków. Natomiast z ryb bielik wyraźnie preferował karpie *Cyprinus carpio*, leszcze *Abramis brama* oraz szczupaki *Esox lucius* (Mizera 1999).

W 2011 roku w ramach realizacji monitoringu populacji lęgowej bielika, obejmującej m.in. badanie poziomu reprodukcji poszczególnych par na terenie województwa lubuskiego, stwierdzono w trakcie jednej z kontroli w dniu 31.05.2011 r. na terenie Nadleśnictwa Międzyrzecz (RDLP Szczecin), ciekawy przypadek antagonistycznej interakcji (drapieżnictwa) bielika względem myszołowa *Buteo buteo*.

W kontrolowanym gnieździe (techniką wejścia obserwatora na drzewo gniazdowe), stwierdzono oprócz dwóch podlotów bielika (fot. 1), także dwa puchowe pisklęta myszołowa. W trakcie pobieżnych oględzin, nie odnotowano na ich ciele większych obrażeń, ran czy zranień, jednak ich behavior (cechujący się bezwładnością i całkowitym odrętwieniem) wskazywał na silne, wręcz letalne wyczerpanie oraz osłabienie obu piskląt. Po dokonaniu standardowej czynności zaobrączkowania młodych bielików, pozostawiono młode myszołowy w gnieździe wraz z podlotami bielika.

Po upływie około 30 dni, na przełomie czerwca i lipca zrealizowano ponowną kontrolę stanowiska gniazdowego (techniką obserwacji z ziemi przy użyciu lornetki), w efekcie której wykazano brak obecności zarówno młodych bielików, jak i przede wszystkim podlotów myszołowa w gnieździe i/lub jego okolicy.

W tym miejscu należy podkreślić, iż stwierdzony (podczas pierwszej kontroli) stan zdrowotny młodych myszołowów znalezionych w gnieździe, a także wynik ponownej (drugiej)

kontroli rewiru gniazdowego, z dużym prawdopodobieństwem wyklucza tezę, iż mogłyby być one przedmiotem troski dorosłych bielików, a także być przez nie w jakikolwiek sposób wspomagane (karmione i wychowywane).

Prawdopodobnie młode myszołowy stały się obiektem agresji ze strony dojrzwających podlotów bielika i zostały przez nie wykorzystane jako pokarm. Być może ma to związek z bardzo wysoką liczebnością myszołowa na terenie Nadleśnictwa Międzyrzecz, szacowaną na powierzchni próbnej (112 km²) na poziomie 67-83 par lęgowych i przez to jego łatwą dostępnością, jako potencjalne źródło pokarmu na omawianym terenie. Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, iż bielik cechuje się także względnie wysokim oportunistem i dużą zmiennością preferencji pokarmowej, która wręcz w niektórych przypadkach może mieć charakter indywidualnych upodobań co do rodzaju zdobywanego pokarmu (Mrugasiewicz 1984, Mizera 1999, Bielewicz 2007). Przypadki skutecznego rabowania lęgów przez bielika innych gatunków ptaków szponiastych, choć nieczęste, to jednak znane są z innych części naszego kraju (Puchalski 1957, Waclawek 1998, Mizera 1999).

Trudno jest jednak jednoznacznie przesądzić, co spowodowało tak antagonistyczne zachowanie pomiędzy tymi dwoma drapieżnikami na omawianym terenie, zwłaszcza w sytuacji, w której kontrolowana para bielików zajmuje rewir z licznymi jeziorami, stawami hodowli ryb oraz doliną rzeczną, gwarantując teoretycznie, wysoką zasobność oraz łatwą dostępność do preferowanego przez nie pokarmu (ryby oraz ptactwo wodno-błotne).

W trakcie 8-letniej realizacji monitoringu bielika w tej części województwa lubuskiego, jest to pierwszy przypadek stwierdzenia tak szczególnie antagonistycznej interakcji tych dwóch drapieżników względem siebie.

LITERATURA

- BIELEWICZ M. 2007. Inwentaryzacja oraz ochrona czynna ptaków szponiastych (*Falconiformes*) i bociana czarnego (*Ciconianigra*) w Nadleśnictwie Międzyrzecz w latach 2006 - 2007. Praca magisterska wykonana w Katedrze Zoologii Akademii Rolniczej im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu.
- MRUGASIEWICZ A. 1984. Bielik *Haliaeetusalbicilla* w dolinie Baryczy. Dol. Baryczy 3: 1-27.
- MIZERA T. 1999. Bielik. Monografia Przyrodnicza. WydawnictwoLubuskiego Klubu Przyrodników. Świebodzin.
- MIZERA T. 2004. *Haliaeetusalbicilla* (L.,1758) – bielik. In: Gromadzki M. (Ed.) Ptaki (część I). Poradnik ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. T. 7. s: 217 – 221.
- PUCHALSKI W. 1957. Wyspa kormoranów. Nasza księgarnia, Warszawa.
- WACLAWEK K. 1998. Pokarm bielika *Haliaeetus albicillaw* sezonie lęgowym w Puszczy Piskiej w latach 1994-1996. AR-T w Olsztynie (mscr.).

Summary

While monitoring the breeding population of the Whiet-tailed Eagle in the Międzyrzecz Forestry Commission in 2011, an intersting case of antagonistic interaction between two species of birds of prey was observed. The case described below may constitute a significant piece of information on the changes of feeding prefernces of the White-tailed Eagle against the dynamic growth of its population and its territorial expansion.

Adres autorów:

Michał Bielewicz
Ul. Rynek 17
Skwierzyna 66 – 440
Komitet Ochrony Orłów
e-mail: michal_bielewicz@wp.pl

Paweł Sieracki
Biskupice 50
64 - 234 Przemęt
Komitet Ochrony Orłów
e-mail: psieracki@wp.pl

Robert W. Mysłajek, Sabina Nowak, Michał Figura, Tomasz Jonderko

MATERIAŁY DO AWIFAUNY KARPACKIEJ CZĘŚCI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO (POŁUDNIOWA POLSKA)

Materials for the bird fauna of Carpathain part of Silesian province (S Poland)

Fauna ptaków polskiej części Karpat poznana jest nierównomiernie. Stosunkowo liczne informacje dostępne są z Karpat Wschodnich oraz z Karpat Zachodnich od Beskidu Sądeckiego po Tatry (Walaśz i Mielczarek 1992, Tomiałojć i Stawarczyk 2003, Sikora et al. 2007). Tymczasem w zachodnim skraju Polskich Karpat, obejmującym Beskid Żywiecki, Beskid Mały, Beskid Śląski oraz Pogórze Śląskie, intensywne badania awifauny objęły wyłącznie Babiogórski Park Narodowy (Bocheński 2003), podczas gdy z pozostałych regionów dysponujemy jedynie wrywkowymi informacjami opartymi w dużej mierze na starszych badaniach (Ferens 1950, Witkowski 1997, Bajgier-Kowalska et al. 1998).

Szczególnie duże „białe plamy” w występowaniu widać wśród gatunków z rzędu szponiastych *Falconiformes*, sów *Strigiformes* i dzięciołowatych *Picidae*. Badania w sąsiedniej Słowacji (Danko et al. 2007) oraz Czechach (Šťastný et al. 2006) sugerują, że może to być wynik słabego rozpoznania ornitologicznego regionu, a nie braku obecności samych gatunków. Potwierdzają to również sporadyczne doniesienia o obserwacjach rzadkich gatunków w omawianym regionie (Komisja Faunistyczna 2000, Mysłajek i Nowak 2000).

Brak współczesnych danych o faunie ptaków regionu odczuwalny jest zwłaszcza w przypadku sporządzania dokumentacji dla obszarów chronionych, w tym planów zadań ochronnych dla obszarów europejskiej sieci Natura 2000. W omawianym regionie powstały trzy duże obszary siedliskowe (Beskid Żywiecki PLH240006, Beskid Śląski PLH240005 i Beskid Mały PLH240023) oraz jeden obszar ptasi (Beskid Żywiecki PLB), jednak brak jest dla nich dobrego rozpoznania ornitologicznego. Aby choć w części wypełnić istniejącą lukę w niniejszej notatce zawarliśmy obserwacje wybranych gatunków ptaków w karpackiej części województwa śląskiego, zebrane w latach 2003-2011. Dla każdego stanowiska przedstawiono: datę obserwacji, rodzaj obserwacji (O – obserwacja bezpośrednia, G – identyfikacja na podstawie głosu), nazwę regionu, współrzędne geograficzne, wysokości nad poziomem morza oraz autorów. Długość i szerokość geograficzną oraz wysokość nad poziomem morza określono na podstawie wskazań odbiornika GPS (Garmin GPSmap 60CSx) lub map topograficznych (ryc. 1).

Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*: (1) 1 ad., O, 15.11.2008., Beskid Żywiecki, Bugaj (granica polsko-słowacka), N49°23'23.316" E19°0'39.132", 1040 m n.p.m., R. W. Mysłajek, S. Nowak; (2) 1 ad., O, 10.03.2010., Beskid Śląski, SE stok Białozyckiego Gronia, N49°34'05.823" E19°04'53.965", 500 m n.p.m., M. Figura; (3) 1 ad., O, 11.10.2010., Kotlina Żywiecka, Cisiec, dolina Soły, N49°36'05.216" E19°06'18.011", 410 m n.p.m., M. Figura; (4) 1 ad., O, 05.01.2011., Beskid Żywiecki, pomiędzy Jaworzyną a Kikulą (granica polsko-słowacka), N49°23'55.536" E19°02'43.620", 1050 m n.p.m., R. W. Mysłajek.

Rybołów *Pandion haliaetus*: (1) 1 ad., 18.04.2010., Kotlina Żywiecka, Przybędza, stawy w sąsiedztwie Soły, N49°37'31.505" E19°09'19.850", M. Figura.

Dzięcioł białogrzbisty *Dendrocopos leucotos*: (1) 1 ad., O, 02.12.2005., Beskid Śląski, W stok Szyndzielni, N49°45'35.964" E18°59'42.432", 850 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (2) 1 ad., O, Beskid Żywiecki, N stok Będoszki Wielkiej, N49°25'57.144" E19°02'33.396", 1064 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (3) 1 ad., O, 03.02.2009., Beskid Śląski, SW stok Trzech Kopców, N49°43'56.424" E18°58'13.584", 820 m n.p.m., T. Jonderko.

Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*: (1) 1 ad., O, 02.10.2005., Beskid Śląski, NE stok Jaworzynki, N49°38'4.776" E19°05'27.348", 850 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (2) 1 ad., O, 19.04.2007., Beskid Śląski, W stok Wytrzysszczonej, N49°38'30.768" E19°04'20.316", 700 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (3) 1 ad., O, 23.04.2007., Beskid Śląski, NE stok Zielonego Kopca, N49°38'52.800" E19°0'56.448", 930 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (4) 1 ad., O, 07.08.2007., Beskid Mały, na E od przysiółka Gibasy, N49°45'10.188" E19°22'49.440", 848 m n.p.m., S. Nowak; (5) 1 ad., O, 05.01.2011., Beskid Żywiecki, S stok Kołyski, N49°24'45.864" E19°01'3.108", 1100 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (6) 1 ad., O, 31.01.2011., Beskid Śląski, przełęcz pomiędzy Przykrą i Błatnią, N49°45'15.336" E18°56'42.001", 800 m n.p.m., T. Jonderko.

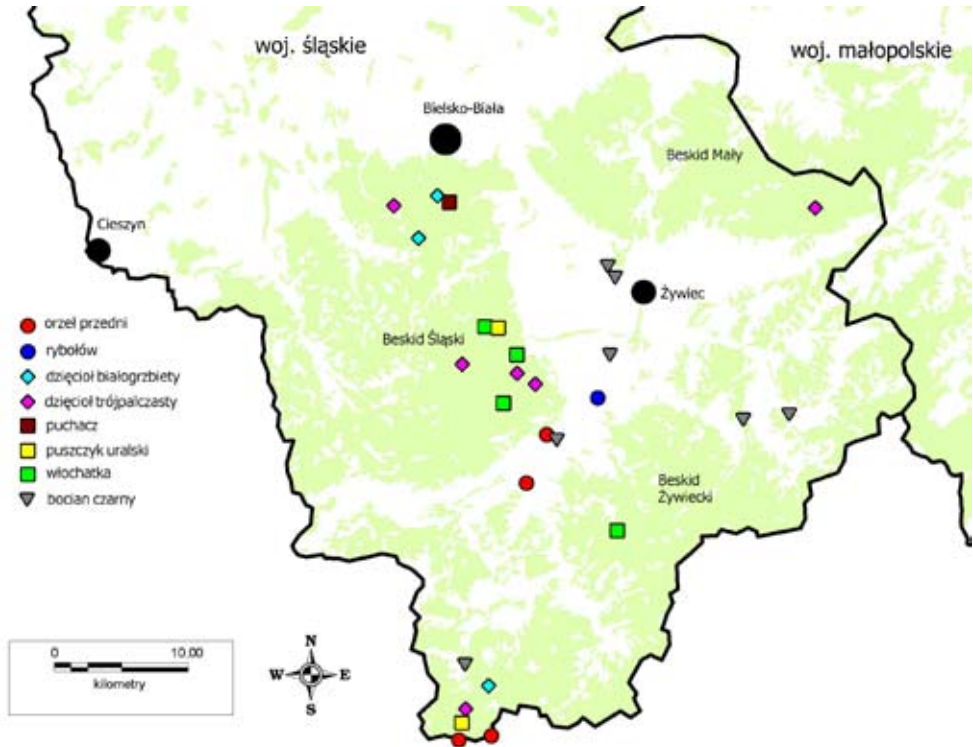
Puchacz *Bubo bubo*: (1) 1 ad., G, 30.05.2004., Beskid Śląski, W stok Szyndzielni, N49°45'23.724" E18°59'58.020", 950 m n.p.m., R. W. Mysłajek.

Puszczyk uralski *Strix uralensis*: (1) 1 ad., O, 15.03.2006., Beskid Żywiecki, rez. Śrubita, N49°24'26.676" E19°0'54.684", 1000 m n.p.m., M. Figura, P. Sinovas; (2) 1 ad., O, 19.06.2007. oraz 1 ad., O, 28.03.2008., Beskid Śląski, S stok Skrzycznego, N49°40'24.276" E19°02'51.144", 890 m n.p.m., R. W. Mysłajek.

Włochatka *Aegolius funereus*: (1) 1 ad., G, 21.03.2004., Beskid Żywiecki, skraj Hali Boraczej, N49°32'11.004" E19°10'32.052", 840 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (2) 1 ad., O, 20.04.2006., Beskid Śląski, E stok Ostrego, N49°39'15.696" E19°04'18.588", 840 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (3) 1 ad., G, 10.08.2006., Beskid Śląski, NW stok Glinnego, N49°37'18.768" E19°03'29.484", 910 m n.p.m., R. W. Mysłajek, M. Figura; (4) 1 ad., G, 19.04.2007., Beskid Śląski, S stok Skrzycznego, N49°40'26.544" E19°02'51.900", 910 m n.p.m., R. W. Mysłajek, S. Nowak.

Bocian czarny *Ciconia nigra*: (1) 1 ad., O, 19.05.2003., Kotlina Żywiecka, Pietrzykowice, rzeka Żylica, N49°42'48.564" E19°09'56.952", 350 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (2) 1 ad., O, 15.07.2003., Kotlina Żywiecka, Pietrzykowice, potok Kalonka, N49°42'42.300" E19°09'57.132", 350 m n.p.m., R. W. Mysłajek; (3) 2 ad., O, 17.08.2003., Beskid Żywiecki, potok Rycerka, N49°26'47.508" E19°01'5.268", 650 m n.p.m., B. Wisiński; (4) 1 ad., O, 26.06.2004., Kotlina Żywiecka, Przyborów, rzeka Koszarawa, N49°36'51.660" E19°21'10.908", 480 m n.p.m., R.

Ryc. 1. Rozmieszczenie opisanych obserwacji ptaków.

Fig. 1. Localisation of the mentioned birds' observations.

W. Mysłajek, S. Nowak; (5) 1 ad., O, 13.04.2006., Beskid Żywiecki, Sopotnia Wielka, potok Sopotnia Wielka, N49°36'38.376" E19°18'20.844", 630 m n.p.m., R. W. Mysłajek.; (6) 1 ad., O, 19.08.2010., Kotlina Żywiecka, Cisieć, dolina Soły, N49°36'05.216" E19°06'18.011", 410 m n.p.m., M. Figura; (7) 1 ad., O, 18.04.2011., Kotlina Żywiecka, Radziechowy, stawy, N49°39'14.757" E19°10'05.427", M. Figura.

LITERATURA

- BAJGIER-KOWALSKA M., ŁAJCZAK A., MICHALIK S., WITKOWSKI Z., ZIĘTARA T. 1998. Przyroda Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Colgraf-Press, Poznań.
- BOCHEŃSKI Z. 2003. Ptaki Babiej Góry. In: WOŁOSZYN B. W., WOŁOSZYN D., CELARY W. (Eds). Monografia fauny Babiej Góry. Komitet Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 421-440.
- DANKO Š., DAROLOVÁ A., KRIŠTÍN A. 2002. (Eds). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- FERENS B. 1950. Ptaki Żywiecczyzny. Spraw. Komisji Fizjograf. PAU, Mat. Fizjograf. Kraju. 25: 1-96.
- KOMISJA FAUNISTYCZNA SEKCJI ORNITOLOGICZNEJ PTZOOL. 2000. Raport nr 15. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1998. Notatki orn. 41, 1: 29-53.

- MYSŁAJEK R. W., NOWAK S. 2004. Nowe stanowisko sóweczki w Parku Krajobrazowym Beskidu Śląskiego. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 4: 99-100.
- SIKORA A., ROHDE Z., GROMADZKI M., NEUBAUER G., CHYLARECKI P. (Eds). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004. Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K. 2006. Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003. Aventinum, Praha.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- WALASZ K., MIELCZAREK P. (Eds.). 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985-1991. Biologia Silesiae, Wrocław.
- WITKOWSKI Z. 1997. Stan poznania, zagrożenia i ochrona fauny województwa bielskiego. In: BLAROWSKI A., GAJCZAK J., ŁAJCZAK A., PARUSEL J., WILCZEK Z., WITKOWSKI Z. *Przyroda województwa bielskiego*. Colgraf-Press, Poznań: 139-191.

Summary

The article presents new data on the presence of *Aquila chrysaetos*, *Pandion haliaetus*, *Dendrocopos leucotos*, *Picoides tridactylus*, *Bubo bubo*, *Strix uralensis*, *Aegolius funereus* and *Ciconia nigra* in the westernmost part of Polish Carpathians, situated in the southern edge of Silesian province (S Poland), obtained in 2003-2011.

Adres autorów:

Stowarzyszenie dla Natury „Wilk”
Twardorzeczka 229
34-324 Lipowa
robert.myslajek@gmail.com